

Μακεδονικά

Τόμ. 1

Ladislav Galdi, Lesmots d 'origine néo - grecque en Roumain à l' époque des Phanariotes.
«Ουγγροελληνικά Μελέται» αριθ. 9. Budapest 1939. Σελ. 272.

Ευάγγ. Στ. Τζιάτζιος

doi: [10.12681/makedonika.9365](https://doi.org/10.12681/makedonika.9365)

Copyright © 2016, Ευάγγ. Στ. Τζιάτζιος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τζιάτζιος Ε. Σ. (2017). Ladislav Galdi, Lesmots d 'origine néo - grecque en Roumain à l' époque des Phanariotes.
«Ουγγροελληνικά Μελέται» αριθ. 9. Budapest 1939. Σελ. 272. *Μακεδονικά*, 1, 585–587.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.9365>

έλληνικής κοινότητας του *Kecskemét*, της οποίας περιγράφονται 1) 28 χειρόγραφα του 18 αί. 2) 199 έντυπα και 3) 19 έντυπα, άποκείμενα έν τη βιβλιοθήκη της 'Ανωτέρας Σχολής των Καλβινιστών του *Kecskemét*, και β) έλληνικά έπιτύμβια του έλληνικού νεκροταφείου. Έν τέλει παρατίθεται έν φωτοτυπία τó έγγραφον της συστάσεως της πρώτης «κομπανίας» και τó έγγραφον της έπιστολής του Φραγκίσκου *Rácz* B' της 8 'Ιουνίου 1708.

Της δλης έργασίας προτάσσεται πρόλογος του κ. *Moravcsik*, έξαίροντος την σημασίαν, την οποίαν ένέχουν διά την σπουδήν του 'Ελληνισμού της διασποράς αί επί μέρους μελέται αί σχετικαί μέ τας έλληνικάς κοινότητας της Ούγγαρίας, την πνευματικήν ζωήν αύτών και τó καταλειφθέν έν αύταίς άρχειακόν ύλικόν.

ΕΥΑΓΓ. ΣΤ. ΙΖΙΑΤΖΙΟΣ

Ladislav Gáldi, *Les mots d'origine néo-grecque en Roumain à l'époque des Phanariotes*. «Ούγγροέλληνικαί Μελέται» άριθ. 9. Budapest 1939. Σελ. 272.

Η έργασία του κ. *Gáldi* άποτελεί σπουδαιοτάτην συμβολήν εις την μελέτην των ξενικών γλωσσικών στοιχείων, τά όποια εισέδυσαν εις την ρουμανικήν γλώσσαν και έπολιτογραφήθησαν ύπ' αύτης. Συνέχεια των έργασιών *A. de Cihac*, του *O. Densușianu*, *M. Geagea*, *A. Philippide*, *V. Bogrea*, *Jorga*, *G. Diclescu* ή μελέτη του κ. *Gáldi* έρχεται νά έξετάσῃ τας δανεισμένας λέξεις της έποχής των Φαναριωτών και νά διαφωτίσῃ την όλίγον γνωστήν αύτήν περίοδον της ρουμανικής γλώσσης, προσπαθοῦσα διά της άντικειμενικής και άμερολήπτου κριτικής των γεγονότων της έποχής ν' άποκαταστήσῃ κατά τινα τρόπον την κατακραυγήν και τó μίσος των χωρικών κατά των 'Οσπαδάρων και των Φαναριωτών. Περισσότεραι των 1100 λέξεων (οὐσιαστικά, ρήματα, έπιρρήματα, έπίθετα κλπ.) κατεχωρήθησαν άπό την νεοέλληνικήν γλώσσαν εις την ρουμανικήν κατά την έποχήν των Φαναριωτών άπό του 1711 μέχρι της 'Ελληνικής έπαναστάσεως του 1821.

Ο συγγραφεὺς Ιστάμενος μεταξύ των δύο άντιθέτων γνωμῶν ύποστηρίζει ότι «*L'Époque Phanariote est en effet une période de renouveau intellectuel qui servait de prélude à l'influence française et italienne, mais que la rançon que les classes supérieures devaient payer pour les bienfaits de cette civilisation, c'était la mise la plus noire de la paysannerie...*».

Τό όλον έργον διαιρεΐται εις 4 μεγάλα κεφάλαια: 1) Η πνευματική ζωή του 18ου αί. και αί νεοέλληνικής καταγωγής λέξεις, 2) ή θέσις του έλληνικού στοιχείου της έποχής των Φαναριωτών εις την Ιστορίαν της ρουμανικής γλώσσης. 3) Γραμματικαί παρατηρήσεις και 4) Λεξιλόγιον.

Αί εισχωρήσασαι εις την ρουμανικήν γλώσσαν έλληνικαί λέξεις άναφέρονται πρωτίστως εις τας πνευματικάς έκδηλώσεις της ζωής, αί όποιαί εΐναι κατά τόν συγγραφέα αί κάτωθι:

1. Έκκλησία. Η έλληνική έκκλησία έκτοπίσασα διά της γλώσσης την σλαβικήν τοιαύτην προητοίμασε την πολιτικήν κυριαρχίαν των έλληνικής καταγωγής όσποδάρων εις τας παραδουναβίους έπαρχίας. Άλλά και πρό της φαναριωτικής έποχής εύρίσκει κανείς εις την ρουμανικήν μέγαν άριθμόν έκκλησιαστικών λέξεων έλληνικής καταγωγής, π. χ. *afurisesc* = άφορίζω, *aghiazmă* = άγίασμα, *amvôn* = άμβων, *anátémă* = άνάθεμα, *ártos* = άρτος, *artofórion* =

άρτοφόριον. Πολλὰι λέξεις εἰσῆχθησαν εἰς τὴν ρουμανικὴν μέσῳ τῆς σλαβικῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης ὡς *acátist* < ἀκάθιστος, ΑΚΑΘΗCTO. Αἱ δηλωτικαὶ ἱεραρχικῆς τάξεως εἰσάγονται κατ' εὐθείαν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς: *arhierátic* = ἀρχιερατικός· ἐπίσης εἰδὼν ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας: *anastasimatâr*, *eucholôghion* κτλ. Ἡ Ἁγία Τριάς ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν *ipostase* (< ὑπόστασις), ἡ θεία πρόνοια καλεῖται *prònie* (πρόνοια), ὁ Θεὸς *anârh* (< ἀναρχος).

2. Τὸ Κράτος. α) Πολιτικὴ ὀρολογία. Ἀπὸ τοῦ 16ου αἰ. οἱ Ἕλληνες ἐπέδρασαν διὰ τῆς γλώσσης τῶν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῶν ρουμανικῶν βοῖβοδάτων. Ἀπόδειξις ἡ πληθώρα τῶν δανεισθεῖσων λέξεων: *sînglit* = σύγκλητος, *politie*, *tirân* κ.ἄ. Μέσῳ τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης: *logofât* = μέγας λογοθέτης, *spâtar* = σπαθάριος. Ἄλλαι λέξεις: *aftocrát* = αὐτοκράτωρ, *despotismós* = δεσποτισμός, *epanástasis*, *apostasie*, *etetie* = ἐταυρεία, *anarhie* = ἀναρχία, *prodótis* καὶ *prodosie*, *exorie* καὶ *exorisi*, *elefterie* καὶ τὰ ρήματα *elefterosi*, *litrosi*. β) Ἡ γλῶσσα τῆς διοικησεως. Π.χ. *chiver-nisi* = κυβερνῶ, *diatacsie* = διάταξις, *acarastásie*, *afanismós*, *anomalie*, *ataxie*, *catáhrisis*, *amélie*, *sferetismós* κτλ. *anaforá*, *asfalie*, ρήματα *metahirisi*, *disco-lefsi* κλ. γ) Γλῶσσα δικαστηρίων. Π.χ. *amfithalis*, *eterothalis*, *nomothetis*, *nomicós*, *paraférnâ*, *clironóm*, *tetraminie*, *navlu filacghirie* κλπ. δ) Στρατιωτικὴ τέχνη: *acronolismós*, *iroismós*, *megalopsihie*, *monomahie*, *ormi*, *parádosis*, *apostát*.

3. Ἡ Κοινωνία. α) Ἡ κοινωνικὴ ἱεραρχία: *evghenis*, *sghe-nis*, *filotimie*, *ipòlipsis*. β) Ἡ οἰκογένεια: *androgghinon*, *sinichésion*, *ipochimenâ*, *palachidâ*. γ) Συνομιλία: λέξεις: *ostoson* = ὠστόσον, *tâha* = τάχα *eclambrôtate*, *ilicrinòtita*, *ipsilòtate* *árhon* (*árhonta*) *chera mu* = κερά μου κλπ. δ) Ἀλληλογραφία: *alilografie*. ε) Διασκεδάσεις: *cartofôr* = χαρτοφόρος, *decâr* = δεκάρι, *spatie* = σπαθί, *parastisi*, *teátru*, *tragédie* κλπ. στ) Ψυχολογικὴ ἀνάλυσις: *sinidisis*, *sinchisi*, *aftádie*, *anévspahnos* *ahárist*, *aprosixie*, *apsifisie*, *adiaforie*, *filaftie* κλπ.

4. Πνευματικὸς πολιτισμός. Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι κατὰ τὴν φαναριωτικὴν ἐποχὴν σημαντικὴ πνευματικὴ κίνησις ἐσημειώθη εἰς τὴν Ρουμανίαν· ἐπόμενον εἶναι νὰ εἰσεχώρησαν καὶ ἐνταῦθα πλείστα ἑλληνικαὶ λέξεις: α) Σχολεῖα: ἡ ρουμ. λέξις *scolâ* εἶναι ἡ ἑλληνικὴ σχολή· ἄλλαι λέξεις: *dascáli* καὶ *didáscali*, *enhirid*, *alfavitâ*, *filádâ*, *dincopi*, *mâtimâ*, *théma-ta*, *tematografie*, *grápsime* = γράψιμο· *oxie*, *ipochimen*, *piima*, *ritoricesc* = ρητορικός, *iamnos*, *spondios*, *amathie*, *agrámat*, *loghiotate*, *spudéu* = σπουδαῖος. β) Τύπος: *chirn* = κείμενον, *diorthosi* = διορθῶν, *epigrafi* = ἐπιγραφή, *halcotyp* = χαλκότυπος, *întiposi*, *vinlion* κλπ. γ) Βιβλιοθηκαί: *vinlioticâ*, *vinlioticâr*. δ) Ἐπιστήμαι: Πολλοὶ λατρικοὶ ὅροι εἶναι ἀρχαιότεροι τῆς φαναριωτικῆς ἐποχῆς. Π.χ. *flégmâ*, *frânitic*, *cangrenâ*. Ἐπὶ φαναριωτῶν: *iatru*, *arhiatros*, *sfigmós*, *chinesis*, *sténosis*, *peripneumonie*, *nevricâ*, *nosocomion*. δ) Καλαὶ Τέχναι: *psált*, *defteros* = δεύτερος ψάλτης, *mélos*, *musi*, *côs* κλπ.

5. Ὑλικὸς πολιτισμός: α) Ἐμπόριον: Αἱ ἑλληνο-ρουμανικαὶ ἐμπορικαὶ σχέσεις εἶναι παλαιότεραι τῆς ἐποχῆς τῶν φαναριωτῶν· ἀπὸ τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰ. συναντῶνται πλούσιοι Ἕλληνες ἔμποροι εἰς ρουμανικὰ βοῖβοδάτα καὶ τὸ ἐμπόριον διατηρεῖται εἰς χεῖράς τῶν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰ. Λέξεις: (*i)eftin* = εὐθηνός, *apòdixis*, *apandisi*, *exoflisi*, *simfonie*, *prag-*

matie, stifòs = στυφός, caravachir = καρaboκύρης. β) Τέχνα ι. λέξεις: ipsos = (γ)ύψος, igrasie = ύγρασία, architècton κλπ.

Τὸ 2ον κεφάλαιον περὶ τῆς θέσεως τῶν ἐλληνικῶν στοιχείων τῆς φαναριωτικῆς ἐποχῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ρουμανικῆς γλώσσης ἀσχολεῖται α) μετὰ τὴν χρονολογίαν τῶν φαναριωτικῶν στοιχείων, β) μετὰ τὰς πιθανότητας τῆς ἀμέσου προελεύσεως (filiation), γ) τὴν γεωγραφικὴν κατανομὴν τῶν φαναριωτικῶν στοιχείων, δ) τὴν διπλὴν μορφήν τῆς ρουμανικῆς γλώσσης κατὰ τὸν 18ον αἰ. καὶ ε) τὰ φαναριωτικά στοιχεῖα εἰς τὴν σημερινὴν ρουμανικὴν γλῶσσαν.

Τὸ 3ον κεφάλαιον τῶν γραμματικῶν παρατηρήσεων περιλαμβάνει α) τὴν φωνητικὴν, β) τὴν μορφολογίαν καὶ γ) τὴν σημαντικὴν τῶν δανεισθεισῶν λέξεων.

Τὸ 4ον κεφάλαιον περιλαμβάνει τὸ Λεξιλόγιον κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν μετὰ μεταφράσεων καὶ καταχωρίσεως χωρίων ἐκ τῶν πηγῶν διαφόρων ρουμάνων συγγραφέων.

Ἡ μελέτη αὕτῃ τοῦ κ. Gàldi ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα ἐργασίας μεθοδικῆς σχετικῶς μετὰ τὸν πλουτισμὸν τῶν γλῶσσῶν ἐξ ἄλλων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει μετὰ ὅλας τὰς γλώσσας τῶν ἐθνῶν, τῶν ἐλθόντων εἰς ἐπαφὴν πρὸς ἄλληλα, ἰδίως μάλιστα τῶν Βαλκανικῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων τόσοι εὐεργετικῶς ἐπέδρασαν ἢ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

ΕΥΑΓΓ. ΣΤ. ΤΖΙΑΤΖΙΟΣ

Ἀνδρέα Horvàth, Οὐγγροελληνικὴ Βιβλιογραφία. Budapest, 1940. Σελ.

96. «Οὐγγροελληνικαὶ μελέται» ἀριθ. 12. (Οὐγγριστὶ καὶ ἑλληνιστί.)

Ὁ ἐκλεκτὸς Οὐγγρος ἐπιστῆμων νεοελληνιστὴς κ. Horvàth διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν οὐγγροελληνικῶν σπουδῶν προέβη εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς «Οὐγγροελληνικῆς βιβλιογραφίας» ἀπαραιτήτου βοηθήματος διὰ πάντα μελετητὴν. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ὁ συγγραφεὺς περιέλαβε μόνον τὰ ἔντυπα, τὰ σχετιζόμενα μετὰ τὸν νεώτερον Ἑλληνισμὸν, διότι περὶ τῶν ἐκδόσεων τῶν σχετικῶν μετὰ τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν τῶν ἐτῶν 1901 - 1925 ὑπάρχει ἡ βιβλιογραφία τοῦ κ. A. Moravec (Bibliografia philologiae classicae Hungaricae 1901 - 1925, Budapest, 1930), περὶ δὲ τῶν σχετικῶν μετὰ τὰς βυζαντινολογικὰς ἐρεῦνας ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ ἐντεῦθεν ἡ τοῦ κ. I. Moravcsik (Les récentes études byzantines en Hongrie, Revue des Études Hongroises et Finno-Ougriennes 1 (1923) 61 - 70, Bulletins régionaux. Hongrie (1922 - 1931) Byzantion 6 (1931) 657 - 702, Bulletin hongrois (1931 - 1938), Byzantion 14 (1939) 459 - 496.

Ὁ βιβλιογράφος ὡς βάσιν τῆς συλλογῆς τοῦ εἶχε τὴν προγενεστέραν βιβλιογραφικὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος ἡ συλλογὴ τοῦ ὀφείλεται εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἐρεῦνας, τὰς ὁποίας ἔκαμεν οὗτος εἰς τὰς διαφόρους βιβλιοθήκας τῆς Ἑλλάδος καὶ Οὐγγαρίας καὶ διὰ τῆς Κοζάνης, τοῦ Pest, τοῦ Kecskemèt καὶ τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου τῆς Βουδαπέστης, ὅπου εὗρε σημαντικὸν ἀριθμὸν νεοελληνικῶν ἐντύπων τῶν ἐγχωρίων οὐγγρικῶν τυπογραφείων.

Εἰς τὴν «Εἰσαγωγὴν» ὁ κ. Horvàth ὁμιλεῖ περὶ τῶν βοηθημάτων τῆς ἐργασίας του, τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ Ἑλλήνων, τῶν ἐκδόσεων του καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ διασωθῶσι ταῦτα ἀπὸ τὸν ἐξαφανισμὸν. Ἀκολουθεῖ 1) κατάλογος 92 συγγραμμάτων Ἑλλήνων συγγραφέων τυπωμένων εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, τῶν ὁποίων ὁ συγγραφεὺς κάμνει διεξοδικήν πῶς περιγραφὴν, 2) 25 ἔντυπα ξενόγλωσσα, 3) 18 ἔντυπα οὐγγρικά, ρουμανικά καὶ σερβικά μεταφρασμένα ἐκ τῶν ἐλληνικῶν τῶν ἐκδοθέντων ἐν Οὐγγαρίᾳ, 4) 12